

Het dorp Heemskerk

Heemskerk ligt in Midden-Kennemerland in Noord-Holland. In het zuiden begrensd door Beverwijk, in het oosten door Assendelft (Zaanstad) en in het noorden door Castricum en Uitgeest. We mogen zelfs zeggen dat we in Heemskerk aan de zee wonen want in het westen worden we begrensd door de Noordzee.



Per 1 april 2011 telde de gemeente 39.160 inwoners (Bron: CBS). De totale oppervlakte is 31,7 km². Heemskerk is een groene gemeente waar het park met diverse waterpartijen doorheen gevlochten is. Aan de westzijde ligt, voor men de Noordzee bereikt, een uitgestrekt duingebied (beheerd door de PWN), aan de oostkant tot aan Assendelft ligt een weids polderlandschap.

Heemskerk is bereikbaar door afslag 9 van de A9 en via de Westelijke Randweg N197 en wordt doorsneden door de Rijksstraatweg van Beverwijk naar Alkmaar. De Rijksstraatweg is onderdeel van de voormalige Heerenweg of 's Gravenweg, een middeleeuwse route die de graven van Holland gebruikten om hun bezittingen te bezoeken. Deze route liep oorspronkelijk van Dordrecht (de hoofdresidentie van de graaf van Holland) tot aan Camperduin, de grens van zijn gebied. Tegenwoordig zijn langs de hele route nog steeds straten en wegen te vinden die onderdeel uitmaakten van de route. Meestal zijn deze te herkennen aan de naamgeving. Ze heten nog steeds Heerweg, Heerenweg, Herenweg of 's Gravenweg.



Heemskerk bestaat al heel lang. Er zijn sporen van bewoning aangetroffen die dateren van 600 tot 300 jaar voor onze jaartelling. De naam Heemskerk komt in verbasterde vorm voor de eerste keer voor in een oorkonde uit 1063, de zogenaamde akte van Echternach (zie artikel 'de akte van Echternach' op deze website). Heemskerk wordt dan geschreven als Hemezenkirycya. In de loop van de eeuwen heeft men Heemskerk op veel verschillende manieren geschreven en uiteindelijk is daar de naam Heemskerk uit ontstaan.

De eerste bewoning vond plaats op de geest van Heemskerk, een zandbank die door de terugtrekking van de Noordzee en de vorming van de jonge duinen droog kwam te liggen. De geestgrond is nog steeds duidelijk zichtbaar, zowel in het stratenpatroon als op de gemeentekaart. Aan de zuidkant loopt Kerkweg en aan de Noordkant de Oosterweg. De oostelijke punt van de geest is tevens het middelpunt van het dorp en de locatie waar de dorpskerk staat. De westelijke punt eindigt bij de Rijksstraatweg bij het buurtschap Noorddorp. Op de geest zijn sporen en aardewerk aangetroffen uit zowel de Merovingische als de Karolingische periode (vroeg Middeleeuwen).

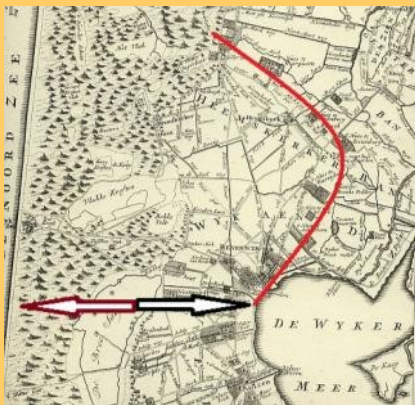


In het rood de geestgrond van Heemskerk

In de late Middeleeuwen kenmerkte Heemskerk zich door de aanwezigheid van verschillende kastelen. We noemen even het huis Oud Haerlem, het huis te Heemskerck (later Marquette), het huis Assumburg, het huis Poelenburg, het huis Rietwijck of Reewijk en het huis Meeresteijn. Twee van deze kastelen of adellijke huizen zijn bewaard gebleven. Kasteel Marquette en kasteel Assumburg hebben de tand des tijd doorstaan en zijn nog steeds in volle glorie aanwezig. Waar in Nederland vind men twee kastelen in één gemeente op een steenworp van elkaar. Ook het huis oud Haerlem is er nog maar dan als ruïne en alleen nog voor wie het weet. In een weiland aan de hoflaan zijn de contouren en fundamenten van het voormalige kasteel nog steeds zichtbaar als heuvels in het landschap. Het hele terrein is Archeologisch monument en niet toegankelijk voor publiek.



Heemskerk was in die periode een 'Heerlijkheid'. De eerste heer van Heemskerk was Sijmon van Haerlem, de bouwheer van Oud Haerlem, toen nog geheten 'het hujs tot Heemskerck'. (Even voor de duidelijkheid: Deze benaming werd in vroeger tijd ook gebruikt voor het huidige Marquette vandaar dat er wel eens enige verwarring is ontstaan over welk huis er werd bedoeld.)



Sijmon van Haerlem liet rond 1248, in opdracht van de toenmalige graaf, een groot kasteel in Heemskerk bouwen. Samen met de andere kastelen, die rond dezelfde tijd werden gebouwd, vormde het een verdedigingslinie die door de gunstige ligging het rijke Holland diende te beschermen tegen invallen vanuit het noorden.

Toendertijd lagen Heemskerk en Beverwijk op een smalle strook land die het noorden van Holland met het zuiden verbond. Aan de ene kant de Noordzee en aan de andere kant de Wijkermeer (later drooggelegd) maakte het tot een ideale verdedigingslocatie.

De verdedigingslinie voor de smalle strook land

Het latere Heemskerk kenmerkt zich door de groente, bollen, fruit en veeteelt. Het tuindergebied tegen het duin aan is nog steeds als zodanig in gebruik. Heemskerk had een zeer goede naam op het gebied van de groenteteelt. Ook de fruitteelt en dan met name de aardbeienteelt heeft Heemskerk op de kaart gezet. Tegenwoordig is de bollen en bloemeteelt de voornaamste kweekcultuur in het tuindergebied.

Een aantal straten in Heemskerk zijn al eeuwenoud. We noemden al de Oosterweg en de Kerkweg maar ook de Oudendijk, de Noordermaatweg, de Zuidermaatweg, de Tolweg, de Streng, de Maet of Korendijk, de Voorweg, de Oosterstreng en de Kleine Houtweg komen al voor op een kaart uit 1728.

Heemskerk telt verscheidene monumenten. Drie van deze monumenten zijn Archeologische monument. (Zie de pagina 'Archeologische monumenten' op deze website.)



Er zijn op dit moment 42 gemeentelijke monumenten (zie website Gemeente Heemskerk), 9 provinciale monumenten en 18 rijksmonumenten. De monumenten brengen door hun verscheidenheid in bouwstijlen en doelgebruik de ontwikkeling van Heemskerk in beeld. Niet alleen de 'rijke' panden zijn beschermd maar ook arbeidershuisjes, bollenschuren, sociale woningbouw, tuinderwoningen en kapbergen staan op de monumentenlijst. Als bijzonderheid staan er zelfs een duiventil en een eest (droogschuur voor tabaksbladeren) op de lijst.



De duiventil



De eest

Heemskerk telt verscheidene beroemdheden. De bekendste is natuurlijk Maerten van Heemskerck (1498-1574). Van zijn hand is het monument 'de obelisk' welke tegenwoordig in de dorpstoren staat in plaats van op het graf van zijn vader. (Op het graf staat nu een replica van het gedenkteken om beschadiging tegen te gaan.) (zie artikel 'Maerten van Heemskerck' op deze website) Nicolaas Henneman (1813-1898) was fotograaf en produceerde in 1848 het eerste kunstgeschiedenisboek dat geïllustreerd was met foto's, het vierde deel van 'Annals of de artist of Spain' uitgegeven door de Engelse uitgever John Oliver.

Rafaël van der Vaart (1983-....) is voetballer bij Tottenham Hotspur en komt ook uit voor het Nederlands elftal.

(voor een uitgebreide lijst van bekende Heemskerkers, kijk op 'Wikipedia' bij gemeente Heemskerk)

Een korte beschrijving van Heemskerk. Natuurlijk geeft het geen volledig beeld van ons mooie dorp maar dan heeft de lezer een idee. Echte Heemskerkers behoeven uiteraard geen uitleg over het wie, wat en waar van ons dorp.

